

НАУЧНО ДРУШТВО ЗА НЕГОВАЊЕ
И ПРОУЧАВАЊЕ СРПСКОГ ЈЕЗИКА
БЕОГРАД

СТУДИЈЕ СРПСКЕ И СЛОВЕНСКЕ
Серија I, год. XI

КАТЕДРЕ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК

ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ
БЕОГРАД

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
НИКШИЋ

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
БАЊА ЛУКА

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
СРПСКО САРАЈЕВО

СРПСКИ ЈЕЗИК

XI/1-2

Београд, 2006.

811.163.41'367.635

СТАНА РИСТИЋ (Београд)

ГРАМАТИЧКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ ПАРТИКУЛЕ СВЕ СА ЗНАЧЕЊЕМ ОЧЕКИВАНОСТИ

У раду су представљене семантичко-прагматичке и граматичко-комуникативне карактеристике партикуле *све* која као прагматички универзални квантификатор реализује значење очекиваности и која као фокална партикула уз функцију модификације марkira рематску позицију модификованог дела исказа.

Кључне речи: партикула *све*, универзални прагматички квантификатор, значење очекиваности, функција модификације.

1.0. Предмет разматрања овог рада јесте значење и функција партикуле *све* која се јавља као експонент редуковане дубинске предикације са категоријалним значењем очекиваности. Овим завршавамо представљање семантичко-прагматичких и граматичко-комуникативних карактеристика ове партикуле, започето у раду Ристић 2005: 199–210.

1.1. Следећи наше претходно обимније истраживање партикула и њихових еквивалената са лексиколошког, граматичко-прагматичког и комуникативног становишта,¹ у наведеном раду смо представили опште карактеристике партикуле *све* и њене карактеристике реализоване у примарном значењу квантификације универзалног типа. Показано је да партикуле *све* као интензификатор своју функцију реализују у оквиру значења обухватности, дистрибутивности, кумулативности и континуитета, значења која су карактеристична за универзалне квантификаторе. Њена полисемна структура у овом сегменту значе-

¹ В. Ристић–Дугоњић 1999: 93–146 и Ристић 2004: 505–514.

ња заснива се на семантичкој спојивости са различитим језичким јединицама: компаративом придева и прилога, заменицама, именицама и глаголима. У спојевима са свим наведеним врстама речи, осим са глаголима, интензификаторска партикула *све* се јавља у блокираним позицијама, чиме се потврђује да спада у функцијске, граматичке речи ограничене, везане спојивости.²

1.2. Партикула *све* примарно спада у универзалне, логичке квантификаторе³ дистрибутивног и афирмативног типа, као и заменичке речи: *сви, све, сваки, свуда, увек; свако, било ко* (исп. Пипер 1982: 95)⁴. Она као и опште заменице указује на истоветност референта са свеопштим мноштвом, при чему одређује однос референтне именичке групе према општој, свеукупној множини (исп. Булигина–Шмељов 1997: 194). Међутим, за разлику од општих заменица, које означавају количину чија се свеобухватност јавља одређеном за адресата и које се због тога, саме или у саставу неког реченичног конституента, јављају у позицији теме (исп. нав. дело: 194–195), партикула *све*, као и други прагматички квантификатори, има карактер фокалске јединице и заједно са сегментом који одређује заузима позицију рематског дела исказа, јер на речи уз које се употребљава преноси логички акценат и организује реченични фокус. Зато смо партикулу *све* сврстали у прагматичке квантификаторе посебног типа.

1.3. Наше истраживање је показало да је партикула *све* изгубила многа својства логичких оператора, задржавајући значење универзалне квантификације у смислу 'обухватности' око кога се организује језгро њеног пропозиционог значења са различитим семантичким и комуникативно-прагматичким компонентама значења, од којих је на комуникативно-семантичком и граматичком плану посебно значајна компонента категоријалног значења очекиваности⁵. Управо, на квантитативном значењу обухватности и на прагматичком значењу очекиваности заснована је полисемна структура партикуле *све* и њене граматичке карактеристике. У пропозиционом делу њеног значења, поред универзалне компоненте обухватности, реализују се друге квантитативне и прагматичке компоненте, а у пресупозиционом делу, осим компоненте којом се указује на множину ентитета, реализују се још неке компоненте значења

² У наведеном раду, на основу консултоване србистичке и славистичке литературе, дат је преглед резултата досадашњег истраживања партикуле и универзалног квантификатора *све* (в. Ристић 2005: 199–201).

³ О логичкој и прагматичкој квантификација и о логичким и прагматичким квантификаторима в. Булигина–Шмељов 1997: 198–199, а о неким особеностима прагматичке квантификације у српском језику в. Ристић 2000: 223–233.

⁴ О типовима квантификатора у српском језику в. Пипер 1982: 93–103, а о основним карактеристикама универзалних квантификатора в. нав. дело: 94–95, као и Ковачевић 2004: 57–61, 259–263.

⁵ О категоријалном значењу очекиваности код партикула и још неких врста речи в. Ристић 1999: 159–166.

које условљавају сферу деловања партикуле *све*, међу којима су најзначајније компоненте супротности и негације засноване на значењу очекиваности (в. Ристић 1999: 160–161; 163–164).

2.0. Већ смо у наведеном раду истакли да је ова индеклинабилна реч у Речнику МС одређена као прилог, а као партикула, са детаљним описом њених значења и функција, углавном на примерима из поменутог речника, представљена је једино у граматици Мразовић–Вукадиновић (1990: 415–416, 420).

2.1. Категоријално значење очекиваности партикуле *све* илустроваћемо примером типа:

(1) Он га је пратио (целим путем) *све до* (саме) куће,

у коме се партикула *све* јавља као експонент редуковане предикације са значењем очекиваности чији би се смисао могао исказати парафразом:

→ што се није очекивало; очекивало се да ће га пратити неки део пута а не целим путем, (→ неки број делова, пунктова пута, а не свих) или сл.

Делови исказа (1) у загради су факултативни и не морају бити реализовани у његовој формалној структури, јер су садржани у пресупозиционом делу значења партикуле *све*, што ће бити показано у компонентном представљању њеног значења (в. т. 3.3. и 3.4). Њихова формализација на синтаксичком плану јавља се у ситуацијама које нису довољне јасне у смислу реализације партитивности и њене линеарне уређености у квантитативној компоненти просторне обухватности. Иначе, просторна обухватност подразумева множину делова, пунктова и њихову линеарну уређеност (в. т. 5.5), при чему је за пропозиционо значење партикуле *све* релевантан однос који се на основу неког својства (у датом примеру својства 'убичајеног праћења'), успоставља између издвојеног, референтног дела (у примеру то је део *до саме куће*) и других истородних делова множине (у пр. других делова путног правца који се подразумевају).

Ово значење партикула *све* реализује и у примерима из Речника МС:

(2) Никад не идем у село, ја сам *све* овде; (3) Гледаше за њим дуго, дуго, *све* док за ћошак не замаче. (4) Ја *све* мислим да ти мене више не волиш; (5) Несрећан је, а *све* због своје лаковерности; (6) Он не би могао ријечи, *све* кад би и хтио.

3.0. На основу комуникативног статуса и категоријалног значења очекиваности партикуле *све* се сврстава у фокалске партикуле типа: *чак* и *само*, па се при одређивању њених функција морају узети у обзир појмови фокуса, сфере деловања, егзистенцијалне импликатуре и скаларне импликатуре (исп. Богуславски 1996: 305–306).

3.1. За фокалске партикуле са значењем очекиваности карактеристична је претпоставка о неким другим реалијама, могућностима осим издвојених, на чијем се фону успоставља квантитативни однос интензитета очекиваности између издвојених, експлицираних и претпостављених, неексплицираних реалија односно могућности. Овај квантитативни однос се исказује прагматичком оценом чије су скаларне вредности најчешће засноване на поређењу у смислу 'већа/мања очекиваност'. Ова оцена неутралише или потискује квантитативну оцену 'што је много', карактеристичну за партикулу *чак*, односно оцену 'што је мало', карактеристичну за партикулу *само*. Тако су на оцени 'већа/мања очекиваност' заснована синонимична значења партикула *све*, *чак* и *само*.

3.2. То је потврдила анализа примера из Речника МС и примера из електронског корпуса⁶, јер се показало да се семантичке реализације са значењем очекиваности у многим случајевима могу супституисати партикулама *чак* или *само*. Све ове партикуле се јављају као лексички експоненти редукованих предикација базичних, дубинских значења очекиваности, супротности и негације. Реконструкцијом редукованих предикација, које својим значењима покривају партикуле овог типа, не могу се показати све информационе компоненте њиховог значења (в. парафразу значења уз пример (1)), па ћемо у представљању значења партикуле *све* комбиновати поступак предикационе анализе са компонентном анализом (исп. Ристић 1999: 160).

3.3. На плану дубинске семантике све три партикуле су тровалентне, и јављају се са истим семантичким улогама, које се означавају следећим симболима: X = издвојени објекат, реалија, R = мноштво објеката, реалија истородних са X и P = својство на основу кога се успоставља квантитативни однос између објеката мноштва. Валентности R и P не морају бити експлициране на синтаксичком плану. Оне су реализоване у пресупозицији зато што се под мноштвом подразумева универзална множина (U), а под P се подразумева 'има место, постоји својство' (в. коментар уз пр. (1) т. 2.1) (исп. Богуславски 1996: 308–309). Семантичке улоге партикуле *све* због своје факултативности на формално-синтаксичком плану и због своје нетранспарентности у реконструисању редуковане предикације, која је у основи значења ове партикуле, могу се једино представити у компонентама предикатно-аргументне структуре на следећи начин:

све (X, R, P) \Leftrightarrow

(а) 'у мноштву R постоји објекат (или објекти) X',

(аа) који се разликују од X по својству P' – пресупозициона компонента значења;

⁶ Корпус је узет из Речника МС и из неколико извора из електронског корпуса Ђ. Оташевића, што је уз примере означено као Корпус, са подацима извора.

(б) 'може се с великом сигурношћу очекивати да X' више испољава својство P него X ,

(бб) [очекивање (PX') > од очекивања (PX)]' – пропозициона компонента значења (исп. нав. дело: 311, 315).

Њено значење у реализованом исказу представимо на примеру:

(1) Он га је пратио целим путем *све* до саме куће $\Leftrightarrow N + R (X' P)$ све до $X = S \Leftrightarrow$

(а) у мноштву деоница, пунктова путног правца (*цели пут*, универзална множина R) постоје пунктови (X') који су уобичајенији циљеви праћења (*пратити* својство P)' – егзистенцијална импликатура;

(аа) 'за разлику од крајњег пункта (*сама кућа*, издвојени објекат X) који то није';

(б) 'могло се са великом сигурношћу очекивати да било који пункт (X') путног правца буде крајњи циљ праћења а не *сама кућа* (X)';

(бб) ['очекивање праћења на свим другим пунктовима *целог пута* ($\Leftrightarrow PX'$) > од очекивања праћења *до саме куће* ($\Leftrightarrow PX$)'] – скаларна импликатура.

3.4. Као што је показано, партикула *све* у пропозиционом делу, компоненти представљеној у тачки (б), реализује значење очекиваности, јер указују на размимоилажење реалног стања ствари представљеног пресупозиционом компонентом са егзистенцијалном импликатуром у тачки (а) и онога што се очекује, а што је представљено пропозиционом компонентом са скаларном импликатуром (бб). Компонентом у тачки (аа) уводи се у разматрање нови објекат X' или објекти који имају такође својство P . Ова компонента чини егзистенцијалну импликатуру, или импликатуру постојања. Очекивање представљено у тачки (б) противуречи реалном стању ствари представљеном у тачки (а), па се, управо на овој супротстављености заснива значење партикуле. Скаларну импликатуру у примарном, пропозиционом значењу задаје компонента у тачки (б), иако је она у општем значењу већ реализована увођењем у разматрање новог, различитог објекта X' у компоненти под тачком (аа). Скаларна импликатура указује да објекат X и X' имају својство P које се може поредити, па се скаларни однос успоставља на основу већих очекивања везаних за објекат X' него за објекат X , што је представљено под тачком (бб) компонентом: 'очекивање PX' > од очекивања PX ' (исп. нав. дело: 307).

3.5. Компонентна структура значења партикуле *све* показује да је њена факултативна употреба могућа само са формално-синтаксичког становишта, док је њена употреба са семантичко-прагматичког и комуникативног станови-

шта обавезна (исп. нав. дело: 305–307). Она маркира комуникативни сегмент исказа у позицији реме и у пропозицију уноси компоненте значења очекиваности, супротности и негације.

4. За функционисање партикуле *све* са значењем очекиваности важно је још истаћи оно што је до сада утврђено, а то је да ова партикула истиче и модификује значење речи на коју се односи (Мразовић–Букадиновић 1990: 420, 437). Функцијом истицања, као што ће бити показано, партикула *све* у исказ уноси и стилски ефекат експресивности (в. т. 5.2. и 5.3). Њена функција модификације не ограничава се на сегмент с којим је на синтаксичком плану повезана, него се проширује на цео пропозицијски садржај исказа, што значи да се њена сфера деловања мора одређивати не на синтаксичком него на комуникативном плану. То је посебно евидентно у њеној употреби уз глаголе, што показују примери типа:

(7) Ја *све* мислим да он неће доћи; (8) *Све* страхујем да му се нешто не догоди; (9) Ова торта се *све* топи у устима; (10) Данас се *све* (нешто) вртим по кући, никако да почнем са радом.

5.0. У даљем излагању представићемо граматичко-комуникативне карактеристике партикуле *све* у значењу очекиваности на основу позиције у реализованим исказима и на основу семантичких реализација, семема, представљених у Речнику МС.

5.1. Тако је у овом речнику основно, примарно значење партикуле *све* одређено на следећи начин:

прил.(ог) 1. за време: стално, непрестано,

што је илустровано примерима:

(11) Никад не идем у село, ја сам *све* овде; (12) Ноћас нисам могла преспавати ... *све* мислим на вас; (13) Јеси ли нијем ... викне он. Ја *све* шутим.

У оваквим примерима партикула *све* као универзални квантификатор, осим значења очекиваности, у пресупозицији реализује и значење кумулативности и континуитета. Синтаксички, њена сфера деловања обухвата предикат исказа сложене реченице који формира пропозицију, модификујући њено значење у смислу очекиваности, супротности и негације и преносећи на њу логички акценат, обезбеђује јој статус фокуса. Међутим, значење одређено у речнику, заједно са наведеним синонимима, покрива само компоненте квантитативног значења континуитета, али не и фокалски потенцијал ове партикуле који се заснива на прагматичким компонентама значења очекиваности, супротности и негације. У овом смислу партикула *све* замењива је партикулом

само, па наведени примери, без промене значења, са истом тематско-ремагском реализацијом могли би гласити:

Никад не идем у село, ја сам *све* [→ *само*] овде; Ноћас нисам могла преспавати ... *све* [→ *само*] мислим на вас; и сл.

5.2. У још једној употреби и значењу партикуле *све* је синонимична са партикулом *само*, што је у Речнику МС представљено на следећи начин:

прил.(ог) 6. за искључивање *свега* другог: *само, једино*.

Примери:

(14) Несрећан је, *а све због* своје лаковерности (Речник МС); (15) Зато борба против њега није ништа друго него скривена жеђ за самоуништењем, кроз осуду самог себе на тирјанство смрти и кроз тирјанско насиље над другима, *а све у име* њихове и своје среће. (Корпус, Амфилохије Р.).

У овом случају партикула *све*, заједно са партикулом *а*, јавља се у блокираним позицијама уз предлошко-падежне синтагме, фокусирајући на њих логички акценат исказа и дајући ми стилски ефекат експресивности. Овим се издвојени садржај истиче и као најмање битан узрок или разлог у множини могућих, важнијих за реализацију пропозиције, чије значење партикула *све* модификује прагмагичком оценом у смислу 'што је мање битно'.

5.3. Фокализацију посебног типа партикула *све* реализује у значењу сумње, недоумице, несигурности уз глаголе осећања, мишљења и говорења, што је у Речнику МС представљено као:

прил.(ог) 4.б. (уз глаголе са значењем: мислити, говорити, осећати и сл.) за истицање могућности којој се у сумњи и недоумици даје предност, која се сматра највероватнијом: и поред *свега*, ипак; по свему судећи, узевши *све* у обзир.

Примери из Речника МС:

(16) Добро, ја остајем, ал' *све* мислим: тако није добро; (17) Ја *све* мислим да ти мене више не волиш; (18) Него се *све* бојим и срце ми зебе да ... ћете се препанути; (19) *Све* ме страх да ти неће ништа преостати.

Значење очекиваности реализује се на фону претпоставке о постојању множине могућности за крајњи исход неке сложене ситуације од којих се она неповољна, упркос свих околности које уверавају у супротно, истиче као највероватнија за крајњи исход. Сложени квантитативни и прагмагички садржаји у смислу множине ентитета и издвајања највероватнијег између њих исказују се партикулом *све* која истовремено маркира ремагску позицију предикације

са којом је повезана на синтаксичком плану. Уз то, ова партикула, као универзални квантификатор, реализује квантитативну компоненту кумулативности, што јој даје стилско обележје експресивности.

5.4. Партикула *све* је замењива партикулом *чак* и када реализује допустно значење. Тада се јавља у блокираним позицијама са допустним везницима у виду везничких израза типа: *све да, све (и) кад, све ако*. То је у Речнику МС представљено на следећи начин:

прил.(ог) 4.а. (с допустним везницима: да, ако (и), кад) *допуштањем неке могућности наоко одлучујуће али стварно безутицајне наглашава неизбежност онога што се главном реченицом казује: па.*

Примери:

(20) Него треба једанпут развезати, *све да* ме је и стид (Речник МС); (21) Док би се друге, после овог, заситио, *све да* сам био и заљубљен, ја њу тек сада волим (Речник МС); (22) Он не би змогао ријечи, *све кад* би и хтио (Речник МС); (23) Или је [заразну болест] никако не примају, или је лакше прекуже, *све ако* је и приме (Речник МС); (24) Питање слободе воље је крајње сложено, каткад и противречно (или само антиномично), *све и када* имам у виду данашња открића у генетици и психологији пренаталног и постнаталног доба (Корпус, Јеротић В.).

Употребом партикуле *све* уз везнике допустних реченица, захваљујући компонентама егзистенцијалне импликатуре о постојању множине услова за реализацију нечега, затим компоненти скаларне импликатуре веће очекиваности једног од услова, истиче се максимални услов за могућност реализације онога што се главном реченицом исказује и марkira се њен рематски статус у комуникативној сегментацији целокупног исказа. Супституција партикуле *све* партикулом *чак* могућа је у свим примерима и она је ближи синоним овој партикули него партикула *па*, која је наведена у речнику.

Него треба једанпут развезати, *све да* [→ *чак да*] ме је и стид; Питање слободе воље је крајње сложено, каткад и противречно (или само антиномично), *све и када* [→ *чак и када*] имам у виду данашња открића у генетици и психологији пренаталног и постнаталног доба.

5.5. У речнику МС под бројем пет семантичка реализација партикуле *све* представљена је на следећи начин:

прил.(ог) 5. за *истицање велике обимности или удаљености границе у простору или времену.*

Примери:

(25) Гледаше за њим дуго, дуго, *све док* за ћошак не замаче (Речник МС); (26) Објашњава свој однос према политичким приликама и водећим личностима на овим просторима као и вођеним ратовима, *све до* последњег 1991. године (Корпус, Интернет); (27) Често „од урока“ не купујемо ништа за бебу *све док* се беба не роди (Корпус, Интернет); (28) Тако је то трајало, мање више, *све до* краја XVII и половине XVIII века, тј. до времена великих Сеоба у крајеве Аустроугарске (Корпус, Амфилохије Р.); (29) Остаће у том безизлазном кругу и оно и свако друго покољење, *све док* буде утврђивало своју слободу газећи преко лешева других и употребљавајући насиље као свој метод (Корпус, Амфилохије Р.); (30) Историја је *све до* најновијег времена пуна примера културних контаката и конфликта (Корпус, Пипер П.); (31) Други народи били су занимљиви углавном ако су угрожавали границе царства, или ако су стајали на путу проширивања царства, што није био случај са Словенима *све до* великих сеоба народа (Корпус, Пипер П.); (32) Тражили су своју девојку *све до* смрти; неки кришом, други јавно (Корпус, Капор М.).

У корпусу преовлађују примери са временском обухватношћу, док је просторна обухватност потврђена само са два примера:

(33) У мислима му се поређаше силне ... магазе уз Саву до Раче и низ Дунав *све до* Радујевца (РМС); (34) Свиласте длачице сливале су се низ завршетак леђа под слапом воде, низ бутине и листове *све до* стопала на плочицама (Корпус, Капор М.).

Последњи пример показује да речничка дефиниција за ово значење није прецизна, јер партикула *све* не указује на велики распон, него на обухватност распона, на његову целовитост остварену у линеарном следу делова назначене просторне или временске целине.

Партикула *све* која се јавља у блокираним позицијама уз предлошко-падежне синтагме у функцији прилошких одредаба за место и време, у ове конструкције, поред истакнутих компоненти обимности и обухватности уноси и значење просторне и временске линеарности. Тако се компонента линеарности, карактеристична за партитивне квантификаторе, реализује и у значењу партикуле *све*.⁷ За разлику од значења са доминантном компонентом континуитета (в. т. 5.1), у разматраном значењу преовлађује значење партитивности које би се могло исказати и партикулом *чак*, као синонимом партикуле *све*.

⁷ По значењу линеарности су маркирани редни бројеви и прилози, док конструкције са дистрибутивним значењем често не подразумевају просторну и временску линеарност, па према томе и конструкције са партикулом *све* имају партитивно, а не дистрибутивно значење (исп. Пипер 1982: 92–94).

Тражили су своју девојку *све до* [→чак до] смрти; неки кришом, други јавно; У мислима му се поређаше силне ... магазе уз Саву до Раче и низ Дунав *све до* [→чак до] Радујевца.

Уколико партикула *све* у оваквој употреби реализује и значење дистрибутивности, то се наглашава конструкцијом *од ... све до*, или употребом анафорских прилога *дотле* и *тамо*, што показују примери:

(35) Активистички тумачећи човекове моралне обавезе, латински филозоф супротставља се неким облицима индивидуалистичке етике, у широком распону што води *од* анархизма, па *све до* манастирског аскетизма (Корпус, Амфилохије Р.); (36) Суштина сваког безбоштва, *од* тог првог па *све до* најмодернијег, јесте теза: Бог смета људској срећи. (Корпус, Амфилохије Р.); (37) То је појам кочијаша о свечаном одијелу *све тамо од* времена кад су кочије изумљене (Речник МС); (38) Имаћеш је [жену], дакле, *све дотле док* будеш у стању да је кротиш у кревету, а да истовремено будеш нежан, мекан и одлучан (Корпус, Капор М.).

Пример (35) показује да се обухватност реализује и у апстрактном смислу, као појмовна обухватност. Иако је употреба анафорских прилога уз партикулу *све* потврђена малим бројем примера (пр. 37 и 38), она се с обзиром на компоненту дистрибутивности, реализовану у овом значењу, може очекивати. Ова компонента је учинила да партикула *све* задржи неке опште карактеристике универзалних квантификатора, а то је да се њено значење дистрибутивности може истицати и појачавати употребом анафорских заменичких речи, као и код других универзалних дистрибутивних квантификатора (в. Ристић 2005: 204).

5.6. Блокирану позицију и функцију модификације пропозиције реализује партикула *све* у предлошком изразу *са све*. Ово значење партикуле „прилога“ *све* није забележено ни у Речнику МС ни у досадашњој литератури. У нашем корпусу смо нашли само једну потврду:

(39) Тамо се потрпају, *са све* теретом, и ускоро су само облак вољан да одмакне далеко (Корпус, Бакић И.).

Његово новије *све* веће присуство у супстандардном језику, у коме се преко језика штампе проширио из колоквијалног говора, и његову функционалностилску маркираност представио је М. Ковачевић у свом раду (2005: 125–138). Разматрајући предлошки израз *са све*, М. Ковачевић указује и на неке карактеристике партикуле *све* на примерима из штампе, из Политике, Балкана и Курира, типа:

(40) Убрзо су младенци, *са све кумовима, сватовима и матичарем* „банули“ у „Премијер“; (41) Стара госпођа „Политика“ објавила је данас фотографију председника српског парламента, г. Марковића и, изнад његове главе, грб државе Србије, *са све нетокраком!*; (42) Но, ипак је Бојана, *са све Чедом*, некако издржала на „ви“ (нав. дело: 126).

У овом предлошком изразу Ковачевић разликује заменичко значење и употребу индеклинабилног *све*, од његове партикулске употребе.

Значење индеклинабилног *све* у партикулској употреби Ковачевић одређује као значење допусности и обухватности, значења која су евидентирана у претходном излагању (в. т. 5.4. и 5.5), по чему је, како и аутор истиче, слична партикули *чак*, којом може бити замењена у примерима типа:

Они, *све и да* [→ *чак и да*] имају технику, немају другу мисао до избацити лопту у претпростор шеснаестерца (нав. дело: 131).

У блокираном предлошком споју, како истиче Ковачевић, лексема *све* има функцију прагмасемантичке надопуне за истицање присуства неке, за говорника, врло значајне а неочекиване пратилачке „околности“ или појма, који се може реализовати и као значење „карактеристичне појединости“, што се показује примерима типа:

(43) Кладим се да би...себи сашио специјалну тогу, *са све* периком и гушћим пером (нав. дело: 131–132).

Значајно је запажање овог аутора о прагматичкој заснованости значења партикуле *све* и да се њиме у исказ уводи улога говорника, чиме се модификација значења са појма, уз који се предлошки израз употребљава, проширује на целу реченичну ситуацију, на пропозицију реченице, што је иначе карактеристика модификаторске функције партикула опште.

6. На основу свега утврђено је да партикула *све* са значењем очекиваности, без обзира да ли се јавља јавља у невезаним позицијама уз глаголе или у блокираним позицијама у виду предлошких или везничких израза, реализује функцију модификације пропозиције и да сегменту који модификује обезбеђује статус реме у комуникативном сегментирању исказа. Зато је она, за разлику од логичких универзалних квантификатора, с којим је повезана примарним значењем, а који се јављају у позицији теме, сврстана у прагматичке квантификаторе фокалског типа. По овим карактеристикама је слична партикулама *чак* и *само*, с којима у одређеним контекстима успоставља синонимичан однос.

ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ

- Богуславски 1996:** Богуславский И. М., *Сфера действия лексических единиц*, Москва.
- Булигина–Шмельов 1997:** Булыгина Т. В., Шмелев А. Д., *Языковая концептуализация мира (на материале русской грамматики)*, Москва.
- Ковачевић 2004:** Ковачевић М., *Огледи о синтаксичкој негацији*, Српско Сарајево.
- Ковачевић 2005:** Ковачевић М., Конструкција с приједлошким изразом са све – новинарски новитет савременог српског језика, *Шести лингвистички скуп „Бошковићеви дани“*, Подгорица, 125–138.
- Корпус:** Електронски корпус савременог језика Ђ. Оташевића.
- Мразовић–Вукадиновић 1990:** Mrazović P., Vukadinović Z., *Gramatika srpsko-hrvatskog jezika za strance*, Sremski Karlovci – Novi Sad.
- Пипер 1982:** Пипер П., О типовима квантификатора у српскохрватском језику, *Научни састанак слависта у Вукове дане 11/2*, Београд, 93–103.
- Речник МС 1973:** *Речник српскохрватскога књижевног језика*, књига V, Матица српска, Нови Сад.
- Ристић–Радић–Дугоњић 1999:** Ристић С., Радић–Дугоњић М., *Реч. Смисао. Сазнање*, Београд.
- Ристић 1999:** Ристић С., Категорија очекиваности у неким лексичким и граматичким јединицама, *Научни састанак слависта у Вукове дане 28/2*, Београд, 159–166.
- Ристић 2000:** Ристић С., Конкуренција неких лексичких и граматичких средстава у градирању прагматичке квантификације, *Научни састанак слависта у Вукове дане 29/1*, Београд, 223–233.
- Ристић 2004:** Ристић С., Партикуле као јединице семантичке кохезије, *Српски језик IX/1–2*, Београд, 505–514.
- Ристић 2005:** Ристић С., Партикула *све* у српском језику (опште карактеристике и функција интензификације), *Српски језик X/1–2*, Београд, 199–210.

GRAMMATICAL FEATURES OF THE PARTICLE "CBE" WITH
THE MEANING OF EXPECTATION

S u m m a r y

The paper presents semantico-pragmatic and grammato-communicative features of the particle serb. *це* (engl. *all, even, more*), which occurs as an exponent of reduced predication with the categorial meaning of expectation, based on the examples excerpted from Matica Srpska Dictionary as well as from the electronic corpus of contemporary Serbian language compiled by Dj. Otašević. It has been established that this particle realizes the function of modification of a proposition and that the segment which it modifies acquires the status of rheme in the communicative segmentation of an utterance. Thus, it is categorized as a pragmatic universal quantifier of a focal type, together with the particles serb. *чак* (engl. *even*) and serb. *само* (engl. *only*), to which it is related in terms of synonymy.

At the level of deep semantics, all the particles are trivalent and they occur in the same semantic roles. Semantic roles of the particle serb. *це* can be represented in terms of components of the predicative-argumentative structure in the following way:

serb. *це* (X, R, P) \Leftrightarrow

- (a) 'in the multitude R there is an object (or objects) X',
- (aa) which differ from X in the property P' – presuppositional component of meaning;
- (b) 'it is very likely that X' exhibits the property P to an extent greater than that of X
- (bb) [expectation (PX') > than expectation (PX)]' – propositional component of meaning;

in the presuppositional component, an existential implicature is realized, which is represented under (a), whereas scalar implicature is realized in the propositional component, which is represented under (bb).

Stana Ristić